

«Kutadgu biligden» parçalar

Category: Kitapcy, Poemalar, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 21 января, 2025

"Kutadgu biligden" parçalar XI ASYR TÜRKMEN EDEBIÝATY

"BAGT GETIRÝÄN BILIMDEN" ("KUTADGU BILIG") PARÇALAR

• **Ynsanlyk mertebesi bilim we aň bilen ölçelýändigini aýdylýar**

Ynsany Biribar ýaradyp erdi,
Oňa hünär, bilim hem okuw berdi.

Oňa akyl berdi, dil berdi ýüwrük,
Nurana ýüz berdi, häsiýet, gylyk.

Umman ýaly bilim berdi ýüzmäge,
Okuw berdi düwünleri çözmäge.

Baýat kime berse okuw hem bilim
Uzatdyk hasapdyr şol taýa golun.

Bilimi beýik bil, okuwy uly,
Bular bilen beýik, Taňrynyň guly.

Dillerim sözleýär söz barysyny,
Sözüme gulak sal, çöz manysyny.

Kim okuwly bolsa, ol uly bolar,
Kim bilimli bolsa, beýige galar.

Okan adam ozar, bilimli utar,
Bilimliň, okuwlyň dilegi biter.

Bilim şeýle diýer, oýlan ýagşyrak,
Bilimli kişiden ähli dert yrak.

Bilimsiz kişiler derde ýolugar,
Derde em tapmasa, olar ýogalar.

Gel, eý sen bilimsiz, emiňi agtar,
Bilim al, ol seni bagta atarar.

Okuw bir burundyk, ony iýtse är,
Dilegi duş bolar, arzuwy gögär.

Okuwlynyň köpüräkdir nepleri,
Bilimliň ýerde ýatmaz gepleri.

Okuw bilen bar iş aňsada biter,
Bilim bilen begler maksada ýeter.

• Dana kişiler, alymlar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar

Dana kişiler bar, bilimli, alym,
Olaryň ylymy ýagtyldar ýoluň.

Olary hormatla, sözüne ynan,
Az diýme, köp diýme, olardan öwren.

Olardyr dogryny, egrini oňlan,
Ölçerip hem seçip, göni ýol saýlan.

Olaryň bilminden al ýetdik paýyň,
Olary sylagla, ýetir serpaýyn.

Hakykat bagynda sözleri ülni,
Şerigatyň köki olaryň bilmi.

Bu dana kişiler bolmadyk bolsa,
Ýerden hasyl alyp bolmazdy ýogsa.

Olaryň ylymy ile çyradyr,
Tün hem bolsa, azaşdyrman ýöreder.

Olara hezzet et süýji söz bile,
Olara tagam ber güler ýüz bile.

Olara ajy söz urmakdan eýmen,
Olara awydyr ajy söz diýlen.

Duz-emek hödür et gaýta, çagyryp,
Olara gadyr goý edip agyryk.

Diýdiklerin eşit, sesiň kes diýme,
Päliň ýaman ýa gylygyň pes diýme.

Olardan geregi saňa ylymdyr,
Ylymlaryn alsaň, dogry ýoluňdyr.

Bulardyr, bilseňiz, süriň erkeji,
Erkeçdir süriniň başyn çekiji.

Ýagşy gatnaş hem bulara gyrat dur,
Şonda seniň iki dünýäňem abatdyr.

• **Diliň peýdasy hakda aýdýar**

Okuwyň, bilimiň dilmajydyr dil,
Dildir ýolumyza ýagty saçýan, bil.

Dildir başymyzy bagta atarýan,
Dildir başymyza bela getirýän.

Dil göýä arslandyr ~ işikde ýatar,
Habardar bolmasaň, ol seni atar.

Dilinden ýananyň diňläň sözlerin,
Özüňe sapak bil diýýän sözlerin:

"Meni howp-emgege telim,
Başymy kesmesin, keseýin dilim.

Sözüňe ahmal bol, başyň synmasyn,
Diliňe ahmal bol, dişiň synmasyn.

Köp kişi aýdanyň çişirip geplär,
Şeýdip ol kişiler etiňi kaklar.

Saña dil berene görünme ýaman,
Eý-a, dil eýesi, sözleme ýaman.

Esenlik dileseň başyňa özüň,
Diliňden çykarma ýakymsyz sözüň.

Il dana sözleseň, bilimli diýer,
Bilimsiziň başyn öz sözi iýer.

Artyk sözden artykmaç nep görmedim,
Ýene kân sözleşip, peýda bermedim.

Artykmaç sözleme, azyrak sözle,
Dümen söz düwünin bir sözde çözle.

Az sözle, az söze bereket ýagar,
Köp sözleme, köp söz başyňy eger.

Köp sözleseň, ýañra adyn dakarlar,
Sözlemeseň, güň-lal diýip bakarlar.

Eger şeýle bolsa, bol ortalykda,
Abraý taparsyň şol ortalykda.

Diliň uzaltmasaň, amandyr başyň,
Sözüň gysga bolsa, uzyndyr ýaşaýyň.

Diliň peýdasy bar ~ ony öwerler,
Diliň zyýany bar ~ oňa sögerler.

Sözüň bilip sözle, şeýle söz bolsun –
Gözsüzler diňlese, oňa göz bolsun.

Göýä bir gözi ýok kördür bilimsiz,
Nadanlar, bu sözden sapak alyň siz.

Doglan öler gider, gelmez öwrülip,
Sözüň ýagşy sözle, sözüň ömürlük.

Är undulmaz iki ýagşylyk bilen,
Ýagşy sözi bilen, hoş gylyk bilen.

Ölüp, onuň ýumulsa-da gözleri,
Ýaşar ýörer ady bilen sözleri.

Baky ýaşayyşy isleseň özüň,
Bolsun düzüw päliň hem dana sözüň.

Käte öwdüгим bar, käte sögdüгим,
Saňa diýilen söz ~ saňa dilegim.

Bilýän diýip, hemme sözi sözleme,
Ile gerek sözi ilden gizleme.

Ogluma diýdigim sözlerim ~ altyn,
Oglum her sözümdeň manylar alsyn.

Saňa sözledim men sözüm, eý ogul,
Saňa berdim pendî özüm, eý ogul.

Menden saňa altyn, kümüş galandan,
Hoş söz galsa, ýagşyrakdyr ol ondan.

Kümüsimden bersem, her dem azalar,
Sözümü ulansaň, kümüş gazanar.

Sözler miras galsyn nesilden-nesle,
Ol mirasyň nepi zyýat ýüz esse.

• **Tebipler bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Ýene kän kişi bar, ýetik ylymy,
Biri-birlerinden zyýat bilimi.

Olardan birisi tebipler bolar,
Derdiň ählisine emçidir olar.

Bular-da seň üçin gerekli kişi,
Olarsyz oň bolmaz dirilik işi.

Adam diri bolsa, tapylar derdem,
Ony emçi görse, em eder her dem.

Gümany ýok, dert ölüme ýoldaşdyr,
Ölüm dirilikde görülen düýşdür.

Özüňe ýakyn tut bu tebip halkyň,
Gerekli kişidir, köýdürme hakyň.

• **Porhanlar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Bularyň zyýndan porhanlar geler,
Ýeldirgän arwaha em eder olar.

Porhanlar bilen-de gatnaşmak gerek,
Ýeldirgän derdiňden saplaşmak gerek.

Özüňe peýdany taparyn diýseň,
Eý merdana kişi, gör ony eý sen.

Tebipler unamaz, porhanyň sözün,
Porhanlar tebipden öwürer ýüzün.

Olaryň birisi ~ derdiň dep eder,

Beýlekisi ~ ýeldirgäne nep eder.

• **Düýş ýorujylar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Ýene bir bilim bar, gör, düýş ylmy ol,
Düýş görüp hem ýorup açar ajap ýol.

Adam uklan wagty görer dürli düýş,
Dogry ýorgut tapyp, dogry ýola düş.

Düýşi ýagşylyga ýorulan kişi,
Begerer, şatlanar, etmez teşwüşi.

Eger görülen düýşüň bolsa oraşan,
Ýoksullara zat ber, özüň gora sen,

Düýş ylmy, seretseň, buýrugy Hudaň,
Ol öz bendesine bagyrsak mydam.

Adam şatlyk tapar, ýagşy düýş görüp,
Ýaman bolsa, Alla sygynar turup.

Ýoksula eçilip, kümüşi, maly,
Belasyn dep eder, kök bolar haly.

Ähli düýşler ýagşylyga ýorulsyn,
Pygamber ýorgutly düýşler görülsin.

Düýş ýorýanlar ussat kişiler bolar,
Ylymly, bilimli, bagyrsak bolar.

Gardaşym, olara kän hormat goý sen,
Gelişer "gardaşym", "doganym" diýseň.

• **Şahyrlar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Geldiler şahyrlar, bolaýma kowjak,
Şolardyr adamy öwjek hem döwjek.

Gylyçdan ýitiräk bularyň dili,
Emma gyldan inçe hatarly ýoly.

Datly, näzik sözler eşitjek diýseň,
Bularyň gepine gulagyň goý sen.

Söz deňzine guwwas deýin bökerler,
Göwher, hünji, ýakut alyp çykarlar.

Olar öwse, ile meşhurdyr adyň,
Döwse, hiç bir ýere ýetişmez dadyň.

Bulary eý görüp, hormatla, gardaş,
Ýamanlyk ýetirme, mylaýym gürleş.

Özüň öwülmegiň isleseň eýsem,
Bularyň öňünde başyňy eg sen.

Şatlandyr, sahy bol, uzaltma sözüň,
Bularyň dilinden satyn al özüň.

Ýusup BALASAGUNLY.

Häzirki zaman türkmen diline geçirenler:
Kasym NURBADOW, filologiýa ylymlarynyň kandidaty;
Myratgeldi SÖÝEGOW, akademik. Poemalar